

2. Товпеко, Я. К. Реалізація конституційно-правових норм про права людини щодо сексуальних меншин: порівняльно-правове дослідження [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Я. К. Товпеко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — Київ : [б. в.], 2017. — 20 с.
3. Ходаківський М. Д. Протидія дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в Україні / М. Д. Ходаківський // Держава і право. Юридичні і політичні науки. — 2014. — Вип. 66. — С. 297-307.

Ключові слова: права людини, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, дискримінація.

Науковий керівник: к. ю. н., ас. Грабова Я. О.

Янковець Інна Володимирівна

аспірант кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОЗИТИВНА ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА ПОЗИТИВНІ ДІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ

Правове та фактичне становище людей та окремих соціальних груп може характеризуватися різними можливостями у реалізації однакових конституційних прав. Така ситуація, здебільшого, виникає через упереджене ставлення членів однієї соціальної групи до іншої на ґрунті протиставлення особистих (групових) прав та інтересів. У такому випадку держава зобов'язана реалізовувати на практиці конституційний принцип заборони дискримінації та забезпечувати захист громадян, які відносяться до дискримінованих соціальних груп. Ця мета досягається через застосування політики позитивних дій — особливих заходів, спрямованих на відновлення фактичної рівності у можливостях реалізації дискримінованими особами законних прав та інтересів.

Сутність та обґрунтування доцільності позитивних дій у своїх наукових публікаціях вивчали науковці М. Буроменський, Т. Омельченко, Г. Журавльова, І. Сахарук, І. Ветухова, Л. Лобанова, Р. Мандель, О.-М. Бачинська та інших. Віддаючи належне внеску попередників відзначимо, що отримані ними результати у значному ступені засновуються на поясненнях «історичних» форм дискримінації (гендерної, расової, тощо), у той час як у сучасному суспільстві існують й інші передумови щодо обмеження у реалізації конституційних прав. Також слід відзначити відсутність спеціальних досліджень позитивної дискримінації у вітчизняній науці. Цим зумовлена

необхідність продовження вивчення позитивної дискримінації в контексті правової системи України.

У вітчизняній правовій системі політика позитивної дискримінації реалізовується через застосування державою «позитивних дій». Нормативна дефініція цієї категорії міститься у п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації» (далі — Закону про протидію дискримінації), де її визначено як «... спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності в можливостях для особи та/або групи осіб реалізовувати на рівних підставах права й свободи, надані їм Конституцією й законами України» [1].

У Конституції України передбачено такі заходи усунення юридичної чи фактичної нерівності:

- Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (ч. 3 ст. 24 Конституції України).

- Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (ч. 3 ст. 24 Конституції України).

- Рівність прав жінки і чоловіка (ч. 3 ст. 24 Конституції України) і т.д.

Таким чином, визначається об'єктивний характер умов порушення фактичної рівності між людьми та закріплюються зобов'язання держави щодо забезпечення реалізації прав кожного на рівних підставах з іншими членами суспільства.

Політика позитивної дискримінації в Україні охоплює широке коло суспільних відносин. Попри відсутність прямих посилань між нормативно-правовими актами, можемо констатувати, що позитивні дії передбачені багатьма Законами України, зокрема, «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» та іншими.

У вітчизняній науковій літературі зустрічаються різні погляди на сутність позитивної дискримінації, які у тому чи іншому ступені відрізняються від позиції законодавця.

На думку Г. Христової, позитивна дискримінація «... передбачає можливість застосування спеціальних юридичних заходів (так званих позитивних дій), які спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями різних категорій осіб реалізовувати рівні права через усталені стереотипи, практики чи традиції, що склалися в суспільстві, і виконують функцію правової компенсації для певних категорій осіб із метою якнайшвидшої ліквідації наслідків соціальної нерівності» [5, с. 77]. З наведеного вбачається, що дослідниця закріплює суто

соціальний характер появи умов, які ведуть до обмеження можливостей для особи (групи осіб) у реалізації прав на рівних підставах. Ця точка видається вірною лише частково, оскільки в деяких випадках обмеження можливостей у реалізації прав можуть виникати внаслідок недоліків функціонування державних органів, суспільних інститутів, перебігу певних суспільно-політичних процесів, тощо, і не обмежуватися лише наслідками соціальної нерівності. Більш слушною видається позиція законотворця, який не робить акценту на умовах, які ведуть до обмеження можливостей, проте визначає головну ознаку для їх оцінки: виникнення як фактичної, так і юридичної нерівності.

Частина науковців пропонує повністю відмовитися від словосполучення «позитивна дискримінація», «оскільки за своєю сутністю дискримінація є лише негативною ... та перейти на американський еквівалент «позитивні дії». Інші ж дослідники не оцінюють його як внутрішньо суперечливе, і підкреслюють, що «цей термін вже встиг узвичаїтись у вітчизняному правознавстві» [4, с. 100-101].

У доктрині сучасного вітчизняного права «позитивні дії» відмежовуються від дискримінації. Як засіб правового регулювання вони не мають на меті задовольнити інтереси однієї сторони за рахунок іншої. А спрямовані на забезпечення правової або фактичної компенсації ймовірної шкоди інтересам особи у становищі, коли вона не володіє можливостями реалізувати гарантовані Конституцією і Законами України права на рівні з іншими.

Тож, подальше вживання терміну «позитивна дискримінація» в науковій літературі та у суспільно-політичному дискурсі має призвести до набуття терміном «дискримінація» більш нейтрального тлумачення, зближеного із тлумаченням поняття «диференціація» у нейтральному соціальному контексті та мати назву диференційоване відношення.

Узагальнюючи все вищенаведене, можемо зробити такі висновки. Інститут позитивної дискримінації в Україні перебуває на етапі свого становлення. Сформовано нормативні основи у спеціальному законодавчому акті, де позитивні дії визначено як одну із складових державної політики попередження та протидії дискримінації. У науковій літературі відсутня єдність поглядів на сутність позитивної дискримінації. Існують суттєві розбіжності між поглядами окремих науковців та законодавця. Вбачається, що в основі цих суперечностей перебувають відмінності у баченні позитивної дискримінації як інструмента соціально-правового регулювання. У конкретних випадках він може носити характер «перерозподілу прав» через надання виключних привілеїв соціальній групі, яка зазнає певних утисків (обмежень), або характер «компенсації втрачених можливостей» шляхом надання для таких осіб дозволів, пільг, заохочень, тощо. Вважаємо, що прийняття цих підходів як взаємодоповнювальних поліпшує розуміння позитивної дискримінації як складного соціально-

правового явища. Слід відзначити, що такий підхід кореспондує позиції законотворця у визначенні поняття позитивних дій.

Перспективи подальших досліджень визначаються недостатнім станом розроблення даної проблематики та полягають в з'ясуванні сутності позитивної дискримінації; вивченні позитивних дій у вітчизняному законодавстві та їх класифікації; порівнянні норм вітчизняного та міжнародного законодавства з метою з'ясування відмінностей та перспектив розвитку вітчизняної правової системи у напрямку попередження та протидії дискримінації.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» № 5207-VI від 06 вересня 2012 року : зі змінами та доповненнями станом на 13.05.2014 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт] / Законодавство України. — 2014. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (17.10.2017). — Назва з екрану.
2. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 верес. 2016 р.: (ОФІЦ.ТЕКСТ). — К. : Паливода А.В., 2016. — 76 с.
3. Мандель Р.Я. Взаємодія принципів формальної і фактичної рівності із принципом недискримінації // Право: історія, теорія, практика : зб. наук. праць за мат. III Міжнар. наук.-практ. конф. 18-19 лист. 2016 р. — Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. — 196 с.
4. Равлінко З.П. Заборона дискримінації: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... канд.юрид.наук : 12.00.01 / З.П. Равлінко ; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів, 2016. — 201 с.
5. Христова Г. Питання заборони та протидії дискримінації : методичні рекомендації для юристів / Г. Христова. — К. Рада Європи, 2015. — 112 с.

Ключові слова: дискримінація, позитивна дискримінація, позитивні дії, права і свободи людини і громадянина, конституційні принципи.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Афанасьєва М. В.

Ярмоленко Оксана Володимирівна

аспірант 2-о курсу кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Інформаційне забезпечення виборів є одним із найважливіших елементів виборчого процесу. Як свідчить вітчизняний та міжнародний досвід, від ефективності виконання функцій інформування та передвиборчої агітації залежать не тільки результати народного волевиявлення, але й